

Szczepan Szpoton CM

 <https://orcid.org/0000-0002-2609-256x>
szczepan.szpoton@upjp2.edu.pl

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
 <https://ror.org/0583g9182>

Magisterium Kościoła wobec nadużyć: od diagnozy problemu do systemowej odpowiedzi

 <https://doi.org/10.15633/ps.29310>

Szczepan Szpoton CM — prezbiter, dr, adiunkt w Katedrze Bioetyki Teologicznej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Jego badania koncentrują się na zagadnieniach związanych z bioetyką oraz teologią moralną, w szczególności w kontekście współczesnych wyzwań etycznych i teologicznych.

Article history • Received: 22 May 2025 • Accepted: 5 Jun 2025 • Published: 17 Sep 2025

ISSN 1428-5673 (print) • **ISSN** 2391-6575 (online) • Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Abstrakt

Magisterium Kościoła wobec nadużyć: od diagnozy problemu do systemowej odpowiedzi

Artykuł analizuje reakcję Kościoła katolickiego na nadużycia władzy, sumienia i seksualne w kontekście pontyfikatów Jana Pawła II, Benedykta XVI oraz Franciszka. Celem studium jest zbadanie ewolucji działań prewencyjnych i prawnych podejmowanych przez tych papieży oraz ich wpływu na wiarygodność Kościoła. Problem badawczy koncentruje się na pytaniu, jak zmieniająca się świadomość skali nadużyć oraz wdrożone procedury wpłynęły na skuteczność i odpowiedzialność Kościoła w przeciwdziałaniu tego typu przestępstwom. Artykuł wskazuje na wspólne elementy papieskich działań i podkreśla konieczność dalszej reformy w zakresie prewencji oraz odpowiedzialności kanonicznej.

Słowa kluczowe: Magisterium Kościoła, nadużycia, odpowiedzialność, prewencja

Abstract

The Church's Magisterium on abuse: From diagnosis of the problem to a systemic response

The article analyzes the Catholic Church's response to abuses of power, conscience, and sexuality during the pontificates of John Paul II, Benedict XVI, and Francis. The aim of the study is to examine the evolution of preventive and legal measures undertaken by the aforementioned popes, as well as their impact on the Church's credibility. The research focuses on how growing awareness of the scale of abuse and the implementation of formal procedures have influenced the Church's effectiveness and accountability in addressing such crimes. The article highlights common elements in the actions of the popes and emphasizes the continuing need for reform in the areas of prevention and canonical responsibility.

Keywords: abuses, accountability, Magisterium of the Church, prevention

W dniach od 21 do 24 lutego 2019 roku, z inicjatywy papieża Franciszka, przewodniczący wszystkich konferencji episkopatów z całego świata zgromadzili się w Watykanie, aby wspólnie podjąć refleksję nad jednym z najpoważniejszych kryzysów współczesnego Kościoła katolickiego – nadużyciami władzy, sumienia i seksualnymi popełnianymi przez niektórych duchownych. Skala i dramatyzm ujawnionych przypadków wywołały głęboki wstrząs zarówno wśród kapłanów, jak i świeckich wiernych, podważając zaufanie do Kościoła, a dla wielu także wiarę w jego moralny autorytet. W tej sytuacji konieczny stał się jednoznaczny, silny sygnał ze strony najwyższych władz Kościoła oraz poszukiwanie nowej drogi, która mogłaby przywrócić jego wiarygodność jako wspólnoty niosącej nadzieję i światło w świecie pełnym napięć i zagrożeń¹.

Celem artykułu jest ukazanie rosnącej świadomości problemu nadużyć w Kościele katolickim oraz analiza działań podejmowanych w odpowiedzi na nie, w kontekście trzech pontyfikatów: Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka. W pierwszej części artykułu omówione zostaną inicjatywy strukturalne Jana Pawła II w zakresie tworzenia systemowych mechanizmów reagowania na nadużycia. Następnie przedstawione zostaną konsekwentne i zdecydowane działania Benedykta XVI, który uznał ten problem za jedno z kluczowych wyzwań moralnych i duszpasterskich Kościoła. W ostatniej części artykułu zaprezentowane zostaną inicjatywy papieża Franciszka, w tym jego podejście do przejrzystości, odpowiedzialności i kultury prewencji, traktowanych jako fundamenty procesu uzdrawiania wspólnoty Kościoła. Aby zrealizować te cele, autor posłużył się metodą analizy, syntezy i porównania.

1. Systemowe reformy Jana Pawła II

Odpowiedź papieża Polaka na dramat wykorzystywania seksualnego osób małoletnich przez niektórych duchownych objęła trzy obszary: normy prawne, sformułowania doktrynalne² oraz zwyczajne nauczanie

1 Benedykt XVI, Kościół a skandal wykorzystania seksualnego, <https://www.ekai.pl/dokumenty/benedykt-xvi-kosciol-a-skandal-wykorzystywania-seksualnego/> (30.01.2025).

2 W nowym wydaniu Katechizmu Kościoła katolickiego z 2002 roku wykorzystywaniu seksualnemu osób małoletnich poświęcone zostały cztery numery: 2285, 2353, 2356, 2389.

papieskie³. W poniższym punkcie autor odnosi się przede wszystkim do pierwszego obszaru – uregulowań prawnych – bowiem to one pozwoliły stworzyć instrumenty, dzięki którym możliwa była weryfikacja i udoskonalanie podjętych działań w kolejnych pontyfikatach – Benedykta XVI i Franciszka.

Istotnym dokumentem w pontyfikacie Jana Pawła II było promulgowanie w 1983 roku Kodeksu prawa kanonicznego, do którego został wprowadzony kan. 1395 § 2 o następującej treści:

Duchowny, który w inny sposób wykroczył przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, jeśli jest to połączone z użyciem przymusu lub gróźb, albo publicznie lub z osobą małoletnią poniżej lat szesnastu, powinien być ukarany sprawiedliwymi karami, nie wyłączając w razie potrzeby wydalenia ze stanu duchownego⁴.

Powyższy zapis mówi o „sprawiedliwej karze”, nie wykluczając „wydalenia ze stanu duchownego”. W porównaniu do Pio-Benedyktyńskiego Kodeksu prawa kanonicznego z 1917 roku, pozostawia się sądzącym większą swobodę co do surowości kary, obniżając jednocześnie dolny jej wymiar. Ponadto przestępstwo pedofilii jest tu traktowane jako jedno z najcięższych przestępstw kościelnych⁵.

Procesy sprawców na podstawie kan. 1395 § 2 miały być przeprowadzane w poszczególnych diecezjach. „Do Watykanu miały trafiać dopiero apelacje od wyroków oraz tzw. rekursy administracyjne od dekretów. Lokalne episkopaty miały jednak trudność w stosowaniu tego prawa i z różnych powodów go nie stosowały”⁶.

Do powyższego kanonu cenny pozostaje komentarz Jerzego Syryjczyka, który stwierdza:

3 Na szczególną uwagę zasługują listy: do biskupów Stanów Zjednoczonych z 1993 roku; do biskupów Irlandii z 1999 roku, czy homilia wygłoszona do młodzieży na zakończenie Światowych Dni Młodzieży w Toronto w 2002 roku.

4 Kodeks prawa kanonicznego, Poznań 1984.

5 Centrum Myśli Jana Pawła II, Jan Paweł II a pedofilia, [https://jp2online.pl/publikacja/jan-pawel-ii-a-pedofilia;UHVibGljYXRpb246OTA=\(08.01.2025\)](https://jp2online.pl/publikacja/jan-pawel-ii-a-pedofilia;UHVibGljYXRpb246OTA=(08.01.2025)).

6 T. Krzyżak, Nie ma innej drogi niż oczyszczenie, „Rzeczpospolita” (Plus Minus), 21–22.11.2020, s. 8.

Na zaistnienie przestępstwa nie ma żadnego wpływu, czy ofiara zgadza się na czyn o charakterze seksualnym czy też wyraża sprzeciw, jak również czy jest świadoma czy nieświadoma tego, czego dokonuje sprawca. Bez znaczenia dla bytu przestępstwa jest także płeć biernego podmiotu czynu kryminalnego⁷.

Niewątpliwie dokładniejsze rozeznanie co do nadużyć seksualnych, szczególnie tych popełnionych w Stanach Zjednoczonych, Jan Paweł II zdobył podczas wizyt „ad limina” amerykańskich biskupów w dniach od 8 do 9 czerwca 1993 roku. Na ich zakończenie wygłosił do nich wiążące słowa:

Pozostaje jeszcze kwestia ludzkich środków reagowania na to zło [wykorzystania seksualnego]. W pełni uzasadnione są kary kanoniczne, które są przewidziane za pewne przewinienia i które dają społeczny wyraz dezaprobaty dla zła. Pomagają one w utrzymaniu wyraźnego rozróżnienia między dobrem a złem, przyczyniają się do moralnego postępowania, a także do kształtowania właściwej świadomości wagi zła. Jak wam wiadomo, powołano właśnie wspólną komisję ekspertów Stolicy Apostolskiej i Konferencji Episkopatu, która ma zbadać, w jaki sposób uniwersalne normy kanoniczne można najlepiej zastosować do szczególnej sytuacji Stanów Zjednoczonych⁸.

Niezwykle ważna deklaracja, która pada w tym liście, a która zostaje podtrzymana w dalszych dokumentach i wypowiedziach papieża, to słynna zasada „zero tolerancji” dla pedofilii. Jan Paweł II jednoznacznie stwierdził w nim, że krzywdzenie dzieci jest złem i należy z nim walczyć.

Owocem pracy ww. komisji był indult, jakiego papież udzielił w 1994 roku amerykańskim biskupom, który 1996 roku został rozszerzony także na Irlandię. Dokument ten podnosił wiek ochrony osób małoletnich z 16 do 18 lat, ponadto wydłużał okres przedawnienia przestępstwa wykorzystania seksualnego małoletnich do 10 lat od ukończenia 18. roku

7 J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne. Część szczegółowa*, Warszawa 2003, s. 165.

8 Jan Paweł II, List do biskupów Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, 11.06.1993, <https://jp2online.pl/obiekty/letter-of-his-holiness-john-paul-ii-to-the-bishops-of-the-united-states-of-america> (15.01.2025).

życia, co zobowiązywało biskupów do unikania procesów i stosowania przewidzianych przez prawo kar⁹.

Kolejnym ważnym krokiem, jako odpowiedź globalna na omawiany przez nas problem, był przełomowy dokument motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* z 2001 roku, a kilka dni później wydanie szeregu środków proceduralnych pod wspólnym tytułem *De gravioribus delictis*. Zwraca się w nich między innymi uwagę na to, że dziecko jest jednym z największych skarbów, które należy chronić w Kościele. Poza tym czyny wykorzystania seksualnego zostały uznane za najcięższe przestępstwa, jakich może dopuścić się osoba duchowna, na równi z przestępstwami przeciw spowiedzi czy Eucharystii¹⁰.

Ponadto dokument określał tryb postępowania w sprawach o przestępstwo przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu, popełnione przez duchownego na szkodę osoby poniżej 18. roku życia – przestępstwo wykorzystania osoby małoletniej. Nakazywał również zgłaszanie do Kongregacji Nauki Wiary wszystkich oskarżeń dotyczących wykorzystywania seksualnego dzieci i młodzieży, uprawdopodobnionych w dochodzeniu wstępnym. Wprowadzono zatem mechanizm kontroli ze strony Kongregacji Nauki Wiary, co usprawniało procedowanie spraw o przestępstwo¹¹.

Ostatnim ważnym uregulowaniem prawnym, które niewątpliwie zasługuje na uwagę, było zatwierdzenie w 2002 roku nowych procedur dotyczących stawianych zarzutów o wykorzystywanie seksualne w Kościele w Stanach Zjednoczonych. Ten dokument zawarł obowiązkowe

9 Por. Jan Paweł II, 1994 r. – Indult dotyczący pedofilii w USA, <https://jp2online.pl/publikacja/jan-pawel-ii-a-pedofilia;UHVibGljYXRpb246OTA=> (20.01.2025). Por. także: H. Sławiński, Współczesne kontrowersje wokół celibatu, w: *Stosowność celibatu w relacji do kapłaństwa*, red. H. Sławiński, Kraków 2012, s. 29–31.

10 Por. Jan Paweł II, *Motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela*, 30.04.2001.

11 Jak stwierdza Benedykt XVI w liście opublikowanym w 2019 roku, decyzja ta pokonywała „tak zwany gwarantyzm, który obowiązywał jako «koncylialny». Oznacza to, że przede wszystkim należało zagwarantować prawa oskarżonych i to do tego stopnia, że w rzeczywistości wykluczono jakiekolwiek skazanie. Jako przeciwwagę dla często niewystarczających możliwości obrony oskarżonych teologów, ich prawo do obrony w ujęciu gwarantyzmu zostało rozszerzone do tego stopnia, że skazania były praktycznie niemożliwe” (Benedykt XVI, *Kościół a skandal wykorzystywania seksualnego*, <https://www.ekai.pl/dokumenty/benedykt-xvi-kosciol-a-skandal-wykorzystywania-seksualnego/> (30.01.2025).

procedury przy rozpatrywaniu przestępstwa pedofilii, określał między innymi ustanowienie w każdej diecezji koordynatora ds. opieki duszpasterskiej nad osobami skrzywdzonymi oraz nakaz trwałego usunięcia z pracy duszpasterskiej osoby skazanej za tego rodzaju przestępstwa. To w szczególności dzięki tym procedurom w Stanach Zjednoczonych zaczęła się wielka akcja prewencyjna w Kościele. Wypracowano skutecznie działające programy ochrony dzieci i młodzieży, w które włączono rodziców i świeckich współpracowników. Stworzono też skuteczne programy skierowane do sprawców. Wprowadzono coroczny centralny audyt wszystkich jurysdykcji, weryfikujący na bieżąco realizację przyjętych norm¹².

2. Stanowcze działania Benedykta XVI

Zdaniem Adama Żaka SJ papież „Benedykt XVI miał dobre rozeznanie problemu, bo do Kongregacji, którą kierował, spływały zgłoszenia z całego świata. Zarządził szereg wizytacji w Irlandii”¹³. Ich owocem było między innymi wyciąganie konsekwencji wobec biskupów i przełożonych zakonnych, czego przykładem jest fakt, iż w Irlandii na czele tamtejszych diecezji nie ma żadnego biskupa z okresu ujawnień.

Za pontyfikatu tego papieża następuje aktualizacja dokumentu *Sacramentorum sanctitatis tutela* (21.05.2010) i *De gravioribus delictis* (15.07.2010), które wprowadzały kilka istotnych zmian¹⁴:

Nowe normy powinny pozwolić na przyspieszone stosowanie procedur, dając możliwość przeprowadzenia „procesu sądowego pierwszej instancji lub pozasądowego na mocy dekretu, przy zachowaniu prawa apelacji lub rekursu do Kongregacji Nauki Wiary” (art. 2 § 2);

¹² Por. T. Krzyżak, *Nie ma innej drogi niż oczyszczenie*, s. 9. Por. także: B. Trojanowski, *John Paul II and Benedict XVI's concern for the protection of the faithful against the most serious crimes, with particular emphasis on the sexual abuse of minors committed by clergy*, „Polonia Sacra” 28 (2024) nr 2, s. 153–174, <https://doi.org/10.15633/ps.28208>.

¹³ T. Krzyżak, *Nie ma innej drogi niż oczyszczenie*, s. 8.

¹⁴ Modyfikacje do tekstu „*Normae de gravioribus delictis*”, 15.07.2010, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WR/kongregacje/kdwiary/normae_de_gravioris-15072010 (30.01.2025).

„przestępstwo przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu, popełnione przez duchownego z nieletnim poniżej osiemnastego roku życia; w tym numerze równa jest z nieletnim osoba, która trwale jest niezdolna posługiwać się rozumem” (art. 6 § 1-1°);

„nabywanie albo przechowywanie, lub rozpowszechnianie w celach lubieżnych materiałów pornograficznych, przedstawiających nieletnich poniżej osiemnastego roku życia, przez duchownego – w jakikolwiek sposób i za pomocą jakiegokolwiek urządzenia” (art. 6 § 1-2°);

„przy utrzymaniu w mocy prawa Kongregacji Nauki Wiary do uchylenia przedawnienia w poszczególnych przypadkach, skarga karna odnośnie do przestępstw osądzanych tylko przez Kongregację Nauki Wiary wygasa na skutek przedawnienia po upływie dwudziestu lat” (art. 7 § 1).

Dopełnieniem tych aktualizacji był List okólny do Konferencji Episkopatów w sprawie sposobu postępowania w przypadkach nadużyć seksualnych wobec osób nieletnich¹⁵ z 3 maja 2011 roku. Dokument ten przypominał, że do kompetencji biskupa diecezjalnego należy odpowiedzialność za dobro wspólne wiernych i ochrona dzieci oraz młodzieży. Z tej odpowiedzialności wynika obowiązek udzielenia właściwej odpowiedzi na ewentualne nadużycia seksualne wobec osób nieletnich popełnione w danej diecezji. Aby to uczynić, biskup powinien zagwarantować stosowanie prawodawstwa kanonicznego w tej dziedzinie oraz wziąć pod uwagę również rozporządzenia prawodawstwa cywilnego¹⁶.

Następnie, co jest bardzo istotne, podkreślono, że nadużycie seksualne wobec nieletnich nie jest tylko przestępstwem z punktu widzenia

15 Por. Kongregacja Nauki Wiary, Okólnik do Konferencji Episkopatów w sprawie opracowania „Wytycznych” dotyczących sposobów postępowania w przypadku nadużyć seksualnych popełnionych przez duchownych wobec osób niepełnoletnich, Watykan, 03.05.2011, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20110503_abuso-minori_pl.html (02.02.2025).

16 Por. Kongregacja Nauki Wiary, Okólnik do Konferencji Episkopatów w sprawie opracowania „Wytycznych”, wstęp.

kanonicznego, ale jest też przestępstwem popełnionym w wymiarze cywilnym¹⁷.

Kolejnym nowo wprowadzonym aspektem było uznanie, że Kościół ma obowiązek wysłuchać głosu ofiar i ich rodzin oraz zaoferować im wsparcie duchowe i psychologiczne. Wspomniano wreszcie o pozytywnym wymiarze programów edukacyjnych o charakterze zapobiegawczym, wypracowanych przez Kościół w niektórych krajach, mającym na celu zapewnienie bezpiecznego środowiska osobom nieletnim¹⁸.

Aby zrozumieć konsekwentną postawę Benedykta XVI w stosunku do nadużyć seksualnych wobec nieletnich, ważne będzie wzięcie pod uwagę nie tylko cytowanych wyżej dokumentów, ale również licznych wystąpień o charakterze duszpasterskim, w których wyraźnie zauważa się ludzki i emocjonalny element, pełen z troskania, konsternacji oraz zawstydzienia, z jakim Joseph Ratzinger podejmował tę problematykę. Przykładem tego jest fragment homilii wygłoszonej w Opactwie Westminster'skim podczas jego podróży do Wielkiej Brytanii w 2010 roku, kiedy spotkał się z kilkoma ofiarami nadużyć seksualnych ze strony prezbiterów. Najpierw ich wysłuchał, a następnie skierował do nich następujące słowa:

Mam tu także na myśli ogromne cierpienia spowodowane przez nadużycia wobec dzieci, zwłaszcza popełnione w Kościele i przez jego duchownych. Przede wszystkim pragnę powiedzieć niewinnym ofiarom tych strasznych zbrodni, że głęboko nad tym ubolewam i mam nadzieję, że moc Chrystusowej łaski i Jego ofiara pojednania przyniosą głębokie uzdrowienie i pokój w ich życiu. Przyznaję też, wraz z wami, że wszyscy doznaliśmy wielkiego wstydu i upokorzenia z powodu ich grzechów; i zachęcam was, byście ofiarowali to cierpienie Panu, ufni, że ta kara przyczyni się do uleczenia osób pokrzywdzonych, oczyszczenia Kościoła i odnowienia jego wielowiekowego zaangażowania w kształcenie i wychowanie młodych ludzi¹⁹.

17 Por. Kongregacja Nauki Wiary, Okólnik do Konferencji Episkopatów w sprawie opracowania „Wytycznych”, I. Aspekty ogólne: e.

18 Por. Kongregacja Nauki Wiary, Okólnik do Konferencji Episkopatów w sprawie opracowania „Wytycznych”, I. Aspekty ogólne: a, b.

19 Benedykt XVI, Homilia Otaczajcie opieką ofiary nadużyć popełnionych w Kościele i bądźcie solidarni z kapłanami, Katedra pw. Przenajdroższej Krwi Jezusa Chrystusa, City of Westminster, 18.09.2010, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 11 (2010), s. 32–33.

Niezwykle cenny jest także list adresowany do katolików w Irlandii, w którym już na początku papież pisze:

Ja sam, biorąc pod uwagę, że chodzi o poważne winy i fakt, że reakcja na nie władz kościelnych w waszym kraju często nie była odpowiednia, postanowiłem napisać do was ten list pasterski, by powiedzieć, że jestem z wami, i by nakreślić wam plan uzdrowienia, odnowy i wynagrodzenia za winy²⁰.

Jego tekst zawiera ważne elementy, odnoszące się szczególnie do kwestii dotyczących diagnozy sytuacji, takich jak: nieodpowiednie procedury w ocenie kandydatów do kapłaństwa i życia zakonnego, społeczna tendencja do faworyzowania duchowieństwa oraz błędnie rozumiana troska o dobre imię Kościoła²¹.

W swoim testamencie duchowym, opublikowanym w 2023 roku, podaje remedium na zło nadużyć, zadając najpierw pytanie:

Jak pedofilia mogła osiągnąć takie rozmiary? Ostatecznie jest brak Boga. Także my, chrześcijanie i księża, wolimy nie mówić o Bogu, ponieważ jest to temat, który nie wydaje się użyteczny. Po wstrząsających wydarzeniach drugiej wojny światowej przyjęliśmy w Niemczech naszą konstytucję, wyznając otwarcie swoją winę przed Bogiem jako zasadę przewodnią. Pół wieku później okazało się to już niemożliwe, by w konstytucji wziąć odpowiedzialność przed Bogiem za kryterium i miarę postępowania²².

Pierwsze zadanie, które powinno wypływać z moralnych wstrząsów naszych czasów, polega na tym, byśmy ponownie zaczęli żyć Bogiem: zwrócili się ku Niemu i okazывali Mu posłuszeństwo. Przede wszystkim sami musimy od nowa się nauczyć uznawać Boga za fundament naszego życia, zamiast odsuwać Go na bok, jakby był jakimś pustym frazesem. W mojej pamięci utkwiło napomnienie wielkiego teologa Hansa Ursa von Balthasara, które napisał mi kiedyś na jednej

²⁰ Benedykt XVI, List pasterski do katolików Irlandii, 19.03.2010, https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/letters/2010/documents/hf_ben-xvi_let_20100319_church-ireland.html (05.02.2025).

²¹ Por. A. Kobyliński, Odpowiedź Kościoła katolickiego na problem wykorzystania seksualnego osób nieletnich przez duchownych w latach 1984–2022, „Teologia i Moralność” 17 (2022) nr 2, s. 317–330.

²² Benedykt XVI, Co to jest chrześcijaństwo? Testament duchowy, Kraków 2023, s. 222.

ze swoich karteczek: „Boga w trzech osobach: Ojca, Syna i Ducha Świętego nie należy zakładać, ale przedkładać Go nade wszystko!”²³.

3. Zaangażowanie papieża Franciszka

Od początku swojego pontyfikatu papież Franciszek z dużym zaangażowaniem podchodził do sprawy ochrony małoletnich. W studium wyróżniono cenną instytucję powstałą z jego inicjatywy, istotne listy „do ludu Bożego” oraz znaczące akty prawotwórcze.

3.1. Papieska Komisja ds. Ochrony Małoletnich

Niewątpliwie pierwszą i jedną z cenniejszych inicjatyw, które podjął papież Franciszek, było ustanowienie 22 marca 2014 roku Papieskiej Komisji ds. Ochrony Małoletnich²⁴. W liście prezentacyjnym tejże komisji wskazuje na cel jej powstania:

Specyficznym zadaniem komisji będzie przedstawianie mi najbardziej stosownych inicjatyw dla ochrony nieletnich i dorosłych bezradnych, tak by zrealizować wszystko, co możliwe w celu zagwarantowania, żeby takie przestępstwa, jak te popełnione, już nigdy się nie powtórzyły w Kościele. Komisja w połączeniu z Kongregacją Nauki Wiary będzie wzmacniać odpowiedzialność Kościołów partykularnych za ochronę wszystkich osób nieletnich i dorosłych bezradnych²⁵.

W przytoczonym zadaniu Komisji na uwagę zasługują co najmniej dwa istotne elementy. Pierwszy to ten, w którym papież zachęca do współpracy między Kościołami partykularnymi, Komisją i Kongregacją Nauki Wiary, która w tamtym czasie zajmowała się sprawami duchownych uznanych za winnych. Drugi element to perspektywa pracy

²³ Benedykt XVI, *Co to jest chrześcijaństwo? Testament duchowy*, s. 223.

²⁴ Szerokie spektrum działania Komisji zob. <https://www.tutelaminorum.org>.

²⁵ Francesco, *Chirografo del Santo Padre Francesco per l'istituzione della Pontificia Commissione per la Tutela dei Minori*, 22.03.2014, https://www.vatican.va/content/francesco/it/letters/2014/documents/papa-francesco_20140322_chirografo-pontificia-commissione-tutela-minori.html (15.02.2025), tłum. własne.

Komisji, która nie powinna ograniczać się do oceny nadużyć, lecz także objąć działania na rzecz zapobiegania im.

W liście z 2 lutego 2015 roku, odnosząc się jeszcze do misji ustanowienia tejże komisji, papież wyrażał wprost zasadę „zero tolerancji”:

Rodziny powinny wiedzieć, że Kościół nie szczędzi wysiłków, aby chronić ich dzieci, i mają prawo zwracać się do niego z pełną ufnością, ponieważ jest bezpiecznym domem. Nie będzie można zatem dawać pierwszeństwa żadnym innym sposobom rozumowania, bez względu na to, jakiej byłyby natury, na przykład pragnieniu uniknięcia zgorszenia, ponieważ w posłudze nie ma absolutnie miejsca dla tych, którzy dopuszczają się nadużyć wobec nieletnich²⁶.

Ponadto w liście tym papież zobowiązał do implementacji wskazań z Listu okólnego Kongregacji Nauki Wiary z 3 maja 2011 roku, w którym zobligował poszczególne Konferencje Episkopatów do przygotowania wytycznych dotyczących sposobów traktowania przypadków nadużyć seksualnych wobec nieletnich popełnianych przez duchownych. Należy ponadto uwzględnić narzędzia do okresowego przeglądu norm i weryfikacji ich wypełniania. Po raz kolejny zwrócił uwagę na to, jak ważne jest wysłuchanie, współczucie i zapewnienie należytej opieki pokrzywdzonym²⁷. Papież Franciszek, dziękując za dziesięcioletnią pracę komisji, w jednym z ostatnich swoich listów, odniósł się bezpośrednio do tej komisji, potwierdzając jej misję i prosząc o trzy działania:

- a. Rozwijanie współpracy z dykasteriami Kurii Rzymskiej.
- b. Zaoferowanie ofiarom i tym, którzy doznali wykorzystywania, gościnności i troski o rany duszy, w stylu Dobrego Samarytanina. Słuchania uchem serca,

²⁶ Francesco, Lettera del Santo Padre Francesco ai Presidenti delle Conferenze Episcopali e ai Superiori degli Istituti di vita consacrata e le Società di vita apostolica circa la Pontificia Commissione per la Tutela dei Minori, 02.02.2015, https://www.vatican.va/content/francesco/it/letters/2015/documents/papafrancesco_20150202_lettera-pontificia-commissione-tutela-minori.html (28.02.2025), tłum. własne.

²⁷ Francesco, Lettera del Santo Padre Francesco ai Presidenti delle Conferenze Episcopali, 02.02.2015, https://www.vatican.va/content/francesco/it/letters/2015/documents/papafrancesco_20150202_lettera-pontificia-commissione-tutela-minori.html (28.02.2025), tłum. własne.

aby każde świadectwo nie było zapisem do uzupełnienia, lecz dogłębnym miłosierdziem, z którego może się odrodzić.

c. Budowanie sojuszy z instytucjami pozakościelnymi – władzami cywilnymi, ekspertami, stowarzyszeniami – aby ochrona stała się językiem uniwersalnym²⁸.

3.2. Dokumenty „do ludu Bożego”

W 2018 roku na jaw wyszła seria skandali związana z nadużyciami w środowisku kościelnym. Wśród nich przypadek chilijski okazał się szczególnie trudny i bolesny. W odpowiedzi papież Franciszek – wysłuchał pokrzywdzonych, przyjął biskupów tamtejszego episkopatu w Rzymie i sporządził 31 maja 2018 roku pismo w języku hiszpańskim zatytułowane *Carta del Papa al Pueblo de Dios que peregrina en Chile* – dokument, który istotnie zmienia perspektywę w rozumieniu zjawiska nadużyć.

Po pierwsze, dające do myślenia jest samo określenie „lud Boży”, do którego papież wrócił również w treści listu, przywołujące na myśl zasadę synodalności Kościoła, mogącą odegrać kluczową rolę w rozwiązywaniu problematyki nadużyć. Po drugie, papież Franciszek jasno potwierdził systemowy charakter nadużyć, posługując się wyrażeniem „kultura nadużyć i ukrywania”, a następnie poszerzył zjawiska nadużyć, mówiąc o „ofiarach nadużyć seksualnych, władzy i sumienia”. Po trzecie, w dokumencie tym następuje metodologiczne przejście od zasady „zero tolerancji” do „nigdy więcej”, która implikuje zobowiązanie do zapobiegania, obejmując przede wszystkim „kulturę wrażliwości wobec innych” – w pierwszej kolejności wobec ofiar:

„Nigdy więcej” dla kultury nadużyć, a także dla systemu ukrywania, które pozwala na utrwalanie tego, wymaga pracy wszystkich, aby zrodzić kulturę troski, która uodporni nasze formy nawiązywania więzi, modlitwy, myślenia, przeżywania władzy; nasze zwyczaje i języki oraz nasz kontakt z władzą i pieniędzmi. Dziś wiemy, że najlepszym słowem, jakiego możemy użyć w odpowiedzi na wyrażony ból, jest zaangażowanie na rzecz nawrócenia osobistego, wspólnotowego i społecznego, które uczy słuchania i troski szczególnie o tych najbardziej

²⁸ Franciszek, *Przesłanie do uczestników Zgromadzenia Plenarnego Papieskiej Komisji ds. Ochrony Małoletnich*, 25.03.2025.

narażonych. Dlatego palącą sprawą jest tworzenie przestrzeni, w których kultura nadużyć i ukrywania nie będzie dominującym schematem; gdzie postawa krytyczna i sprzeciw nie będą mylone ze zdradą²⁹.

20 sierpnia 2018 roku Ojciec Święty napisał nowy list „do ludu Bożego”, w którym podtrzymał zasadę „nigdy więcej” wobec jakiejkolwiek formy nadużyć. Wezwał w nim do „wykorzenia kultury śmierci” poprzez zdecydowane przeciwstawienie się „kulturze klerykalizmu”, czemu dał wyraz w następujących słowach:

za każdym razem, gdy staraliśmy się zastępować, wyciszyć, pomijać, ograniczać lud Boży do małych elit, tworzyliśmy wspólnoty, plany, akcenty teologiczne, duchowości i struktury bez korzeni, bez pamięci, bez twarzy, bez ciała, w ostatecznym rachunku – bez życia. Ukazuje się to wyraźnie w niewłaściwym sposobie rozumienia władzy w Kościele – bardzo częstym w wielu wspólnotach, w których doszło do nadużyć seksualnych, nadużyć władzy i sumienia – jakim jest klerykalizm, ta postawa, która „nie tylko anuluje osobowość chrześcijańską, ale także dąży do pomniejszania i niedoceniań łaski chrzcielnej, jaką Duch Święty zaszczerpił w sercach naszych ludzi”. Klerykalizm, któremu sprzyjają zarówno sami kapłani, jak i świeccy, tworzy rozłam w ciele eklesjalnym, który sprzyja i pomaga w popełnianiu wielu złych rzeczy, które teraz potępiamy. Powiedzenie „nie” wobec nadużycia oznacza stanowcze odrzucenie wszelkich form klerykalizmu³⁰.

Z podobnym przekonaniem papież Franciszek zwrócił się do młodzieży i „całego ludu Bożego” w adhortacji apostolskiej *Christus vivit* z 25 marca 2019 roku, której ostatnia część trzeciego rozdziału została poświęcona tej tematyce. Po wyliczeniu różnych rodzajów nadużyć – władzy, ekonomicznych, sumienia, seksualnych – i wskazaniu klerykalizmu jako ich głównej przyczyny, papież zachęcił młodych, w duchu

²⁹ Franciszek, *Al popolo di Dio pellegrino in Cile*, 31.05.2018, <https://www.laciviltacattolica.it/news/papa-francesco-al-popolo-di-dio-pellegrino-in-cile/> (09.03.2025), tłum. własne.

³⁰ Franciszek, *List do ludu Bożego*, 20.08.2018, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/letters/2018/documents/papa-francesco_20180820_lettera-popolo-didio.html (16.03.2025).

synodalności, aby byli aktywną stroną w walce z nadużyciami i w działaniach zapobiegawczych:

Dzięki Bogu kapłani, którzy splamili się tymi straszhliwymi przestępstwami, nie są większością. Większość stanowią natomiast ci, którzy wypełniają posługę wiernie i hojnie. Proszę ludzi młodych, aby czerpali inspirację z tej większości. W każdym przypadku, gdy widzicie zagrożonego księdza, który utracił radość ze swej posługi lub domaga się kompensacji emocjonalnej, czy obrał mylną drogę, miejcie odwagę, by mu przypomnieć o jego zobowiązaniach wobec Boga i wobec Jego ludu; wy sami głosicie Ewangelię i zachęcajcie go do trwania na właściwej drodze. Czyniąc w ten sposób, okażecie nieocenioną pomoc w czymś podstawowym: zapobieganiu, pozwalającym uniknąć powtarzania się tych potworności. Ta czarna chmura staje się też wyzwaniem dla ludzi młodych, kochających Jezusa Chrystusa i Jego Kościół, ponieważ mogą wnieść wielki wkład, jeśli zaangażują swoją zdolność do odnowy, domagania się i egzekwowania konsekwencji i świadectwa, by móc na nowo marzyć i odnawiać się³¹.

W powyższych trzech dokumentach papież wskazał sposób, w jaki możemy odpowiedzieć na zło nadużyć, polegający na przeżywaniu go jako wyzwania i zadania, które odnosi się do nas wszystkich jako ludu Bożego. Miał również świadomość tego, że prawda leczy tylko wtedy, gdy jest ujawniana, nigdy zaś, gdy jest skrywana, dlatego też w chilijskim liście stwierdził: „nie można iść dalej bez pokornego i odważnego przyznania się, że zostały popełnione błędy”³².

3.3. Normy prawne

Pierwszym dokumentem papieża Franciszka o charakterze normatywnym był list apostolski *Come una madre amorevole* z 4 czerwca 2016 roku. Dokument szczegółowo omawia przyczyny przemawiające za

³¹ Franciszek, Adhortacja apostolska *Christus vivit*.

³² Franciszek, *Al popolo di Dio pellegrino in Cile*, tłum. własne. Por. także: W. Kućko, Wykorzystanie seksualne oraz nadużycie władzy wobec bezbronnych dorosłych – wyzwania sakramentu pokuty i pojednania w świetle nauczania papieża Franciszka, w: *Wykorzystywanie seksualne osób małoletnich. Ujęcie interdyscyplinarne*, red. M. Cholewa, P. Studnicki, Kraków 2022, s. 59–95.

usunięciem z urzędu biskupów i innych przełożonych kościelnych za niedbałość i opieszałość w reagowaniu na przypadki nadużyć seksualnych wobec małoletnich i osób dorosłych z nimi zrównanych. Zadaniem Kościoła, a w pierwszym rzędzie biskupów i innych wyższych przełożonych kościelnych, jest otoczenie troską – jako pełna miłości matka – wszystkich swoich wiernych, szczególnie tych najmłodszych i bezbronnych. Dlatego też jednym z najcięższych uchybień, zagrożonych usunięciem z urzędu kościelnego, jest zaniedbanie przy wykonywaniu swojej misji, przede wszystkim w przypadku nadużyć seksualnych popełnionych wobec nieletnich i dorosłych bezbronnych przez duchownych³³.

Drugim dokumentem napisanym w formie motu proprio był *Vos estis lux mundi* z dnia 9 maja 2019 roku³⁴. Tekst, regulując postępowania w sprawach dotyczących wykorzystywania seksualnego, zawarł procedury, jakie należy wdrożyć w przypadku naruszania szóstego przykazania³⁵. Pierwsza jego część dotyczy rozporządzeń dla duchownych oraz członków instytutów życia konsekrowanego lub stowarzyszeń życia apostołskiego, druga zaś zawiera rozporządzenia odnoszące się do biskupów i tych, którzy mają prawo być z nimi zrównani. Po upływie ustalonego czasu – dokument został zatwierdzony *ad experimentum* na okres trzech lat – 25 marca 2025 roku ukazało się odnowione wydanie³⁶ tego motu proprio, które potwierdza jego całościowy kształt, choć wprowadza kilka zmian³⁷.

33 Por. Franciszek, *Motu proprio Come una madre amorevole*.

34 Franciszek, *Motu proprio Vos estis lux mundi*.

35 Do czynów, które są przestępstwem przeciwko VI przykazaniu Dekalogu popełnione z małoletnim, papież zalicza: zmuszając kogoś, stosując przemoc lub groźbę, do dokonywania lub poddawania się czynnościom seksualnym; dopuszczanie się takiej czynności z osobą małoletnią lub bezradną; wytwarzanie, prezentowanie, przechowywanie lub rozpowszechnianie pornografii dziecięcej; rekrutowanie lub nakłanianie osoby małoletniej czy bezradnej do udziału w prezentacjach pornograficznych. Por. Franciszek, *Motu proprio Vos estis lux mundi*, art. 1 §1 a) i, ii, iii. Por. także: R. Kantor, *Protection of Minors in the Legislation of the Diocese of Tarnów*, „The Person and the Challenges” 12 (2022) nr 1, s. 185–200, <https://doi.org/10.15633/pch.4241>.

36 Franciszek, *Motu proprio Vos estis lux mundi*, 25.03.2023.

37 Nowa wersja VELM. Co się zmieniło?, <https://catolico.stacja7.pl/nowa-wersja-velm-co-sie-zmienilo/> (02.04.2025).

Kilka ważnych zmian odnajdujemy w reskrypcie z 3 grudnia 2019 roku, który zaktualizował *Normae de gravioribus delictis*. Papież podniósł w nim wiek podmiotu biernego przestępstwa związanego z pornografią z czternastu do osiemnastu lat, penalizując „nabywanie albo przechowywanie, lub rozpowszechnianie w celach lubieżnych materiałów pornograficznych, przedstawiających nieletnich poniżej osiemnastego roku życia, przez duchownego – w jakikolwiek sposób i za pomocą jakiegokolwiek urządzenia”³⁸. Reskryptem zmieniono również art. 13 i 14 motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela*, ustalając, że „funkcje adwokata i prokuratora może pełnić wierny posiadający doktorat z prawa kanonicznego i zatwierdzony przez przewodniczącego kolegium”³⁹. Dodano również, że „tylko kapłani mogą ważnie sprawować urzędy sędziego, rzecznika sprawiedliwości i notariusza”⁴⁰.

W dniu 6 grudnia 2019 roku ukazała się Instrukcja o poufności procedur prawnych⁴¹ podejmująca temat sekretu papieskiego, modyfikując jego stosowanie. Ustalono, że tajemnicą papieską „nie są objęte zgłoszenia, procesy i decyzje odnoszące się do przestępstw, o których mowa w art. 1. motu proprio *Vos estis lux mundi* [...] oraz w art. 6 *Normae de gravioribus delictis*” (Instrukcja, art. 1). Sprawa dotyczy przestępstw *contra mores*, popełnianych wobec małoletnich. W przypadku tych spraw „informacje mają być wykorzystywane w taki sposób, aby zagwarantować ich bezpieczeństwo, integralność i poufność zgodnie z kanonami 471 nr 2 Kodeksu prawa kanonicznego i 244 § 2 nr 2 Kodeksu kanonów Kościołów wschodnich, w celu ochrony dobrego imienia, wizerunku i prywatności wszystkich osób objętych postępowaniem” (Instrukcja, art. 3). Dalej,

38 Reskrypt Ojca Świętego Franciszka wprowadzający pewne zmiany do „*Normae de gravioribus delictis*”, 03.12.2019, art. 1, <https://ochrona.episkopat.pl/dokumenty/reskrypt-ojca-swietego-franciszka-wprowadzajacy-pewne-zmiany-do-normae-de-gravioribus-delictis/> (05.04.2025).

39 Reskrypt Ojca Świętego Franciszka wprowadzający pewne zmiany do „*Normae de gravioribus delictis*”, art. 2 § 1.

40 Reskrypt Ojca Świętego Franciszka wprowadzający pewne zmiany do „*Normae de gravioribus delictis*”, art. 2 § 2.

41 Reskrypt Ojca Świętego Franciszka w sprawie wydania Instrukcji O poufności procedur prawnych, 06.12.2019, <https://ochrona.episkopat.pl/dokumenty/reskrypt-ojca-swietego-franciszka-w-sprawie-wydania-instrukcji-o-poufnosci-procedur-prawnych/> (15.04.2025).

„tajemnica urzędowa nie stoi na przeszkodzie w wypełnieniu zobowiązań wynikających z ustaw państwowych ustanowionych dla każdego miejsca, włącznie z ewentualnym zobowiązaniem do powiadomienia, jak również w spełnieniu podlegających wykonaniu żądań sądowych władz państwowych” (Instrukcja, art. 4). W końcu: „osobie dokonującej zgłoszenia ani osobie, która twierdzi, że została skrzywdzona, ani też świadkom, nie można narzucić żadnego zobowiązania do milczenia w odniesieniu do faktów związanych ze sprawą” (Instrukcja, art. 5).

Zmiany dokonane w Instrukcji mają chronić poszkodowanych i poinformować ich o rozstrzygnięciu sprawy (wyroku). Dokument ułatwił współpracę z państwowym wymiarem sprawiedliwości. Nie znaczy to jednak, że dokumenty będą upubliczniane, gdyż nadal obowiązuje, według prawa karnego, zasada poufności, a także ochrona prywatności i dobrego imienia osób, do czego zobowiązuje również kan. 220 Kodeksu prawa kanonicznego⁴².

Istotnym tekstem dla naszego studium jest również konstytucja apostolska *Pascite gregem Dei* z 23 maja 2021 roku⁴³, promulgująca reformę Księgi VI Kodeksu prawa kanonicznego. Do znowelizowanej Księgi włączono przestępstwa, których nie było w Kodeksie z 1983 roku, ponieważ zostały stypizowane już po jego wejściu w życie. Pozostają one zastrzeżone Dykasterii Nauki Wiary i dotyczą kan. 1395 § 3 i kan. 1395 Kodeksu prawa kanonicznego, na mocy których w sposób kompleksowy stypizowano przestępstwa seksualne wobec małoletnich oraz osób z nimi zrównanych.

Należy również podkreślić umiejscowienie tych norm. Przestępstwa nadużyć seksualnych wobec nieletnich przeniesiono z tytułu V: Przestępstwa przeciwko szczególnym obowiązkom do tytułu VI: Przestępstwa przeciwko życiu, godności i wolności osoby. Przesunięcie to niezwykle wymownie ukazuje wolę prawodawcy, by raz jeszcze potwierdzić ciężar tego przestępstwa, mając świadomość szkody wyrządzonej ofiarom oraz to, że ochrona małoletnich jest dla niego priorytetem. Sprawcą może być duchowny, członek instytutu zakonnego lub

42 R. Kamiński, *Ewolucja norm prawa kościelnego w odpowiedzi na przypadki wykorzystywania seksualnego małoletnich*, w: *Wykorzystywanie seksualne osób małoletnich. Ujęcie interdyscyplinarne*, red. M. Cholewa, P. Studnicki, Kraków, s. 171.

43 Franciszek, *Konstytucja apostolska Pascite gregem Dei*, 20.05.2023.

stowarzyszenia apostołskiego, a także osoba świecka, przekraczająca swoje zobowiązania⁴⁴.

Zakończenie

W ciągu pontyfikatów Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka Kościół katolicki wykazywał coraz większą aktywność w przeciwdziałaniu nadużyciom zarówno seksualnym, jak i związanym z władzą czy sumieniem. Podejście do tego problemu stopniowo ewoluowało, czemu towarzyszyło wprowadzanie nowych norm prawnych i modyfikacja istniejących przepisów. Zmiany te były odpowiedzią na rosnącą świadomość konieczności stworzenia skutecznych i spójnych podstaw prawnych do działań prewencyjnych i karnych. Jan Paweł II, jako pierwszy papież, w tak szerokim zakresie musiał stawić czoła problemowi nadużyć popełnianych przez niektórych duchownych. Jego działania wskazują na stopniowo pogłębiającą się świadomość skali zjawiska – początkowo traktowanego jako problem lokalnych wspólnot, a z czasem uznanego za globalne wyzwanie dla całego Kościoła. Kluczowym momentem było wydanie motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela*, a także dokumentu *De delictis gravioribus*, które wprowadzały konkretne procedury postępowania wobec najcięższych przestępstw w Kościele. Choć papież Jan Paweł II podejmował działania prewencyjne, miał ograniczoną wiedzę o rzeczywistej skali problemu. Benedykt XVI, jako były prefekt Kongregacji Nauki Wiary, dysponował szerszym rozeznaniem. Już na tym etapie podejmował działania zmierzające do przejęcia przez Kongregację spraw dotyczących nadużyć seksualnych, uznając je za kwestie ściśle związane z wiarą i moralnością. Kontynuował je jako papież, podejmując podczas swojego pontyfikatu konkretne decyzje, między innymi w postaci wizytacji apostołskich. Benedykt XVI położył duży nacisk na słuchanie ofiar, akcentując potrzebę duchowego uzdrowienia, zadośćuczynienia oraz powrotu do Boga jako źródła odnowy moralnej. Jego działania znacząco wzmocniły skuteczność Kościoła w reagowaniu na nadużycia. Papież Franciszek jeszcze wyraźniej zintensyfikował działania ochronne. Powołał Papieską Komisję ds. Ochrony Młodzieńców,

⁴⁴ Por. Kodeks prawa kanonicznego, kan. 1398 § 2; R. Kamiński, *Ewolucja norm prawa kościelnego*, s. 171.

wspierającą lokalne Kościoły w budowaniu systemów prewencji. Promował zasadę „nigdy więcej”, wyrażając bezkompromisowe podejście do przestępstw seksualnych. Znaczącym krokiem była także reforma procedur kanonicznych, mająca na celu wzmocnienie instytucjonalnej odpowiedzialności i przejrzystości działań. Warto zaznaczyć, że podczas zakończenia watykańskiego spotkania (ang. summit) na temat pedofilii w lutym 2019 roku, papież Franciszek jasno wskazał, że problem wykorzystywania seksualnego nie dotyczy wyłącznie duchowieństwa, lecz ma charakter powszechny i globalny – obejmujący między innymi środowiska rodzinne, edukacyjne, sportowe oraz medialne. Kościół katolicki, jako jedna z nielicznych instytucji, podjął systemową i publiczną walkę z tym zjawiskiem. Ewolucja podejścia kolejnych papieży zależała od ich wiedzy i zrozumienia skali oraz tragicznych skutków nadużyć. W miarę pogłębiania tej świadomości rosła determinacja do podejmowania działań. Wspólnym elementem ich pontyfikatów było podkreślanie moralnego wymiaru problemu oraz odpowiedzialności hierarchów kościelnych za reagowanie na wykroczenia.

Czy dotychczasowe działania uczynią Kościół przestrzenią bezpieczną i godną zaufania, pozostaje kwestią otwartą – zależy to bowiem od konsekwencji implementacji opisywanych powyżej dokumentów, przejrzystości oraz rzeczywistej przemiany zarówno instytucjonalnej, jak i duchowej. Jednoznaczne stanowisko w tej kwestii prezentuje Magisterium, które jasno wyznacza kierunek: „zero tolerancji” dla nadużyć, sprawiedliwe ukaranie sprawców oraz troska o ofiary i ich wsparcie. Taka postawa jest nie tylko moralnym obowiązkiem, ale także warunkiem odzyskania wiarygodności wspólnoty Kościoła.

Bibliografia

- Benedykt XVI, *Co to jest chrześcijaństwo? Testament duchowy*, Kraków 2023.
- Benedykt XVI, Homilia Otaczajcie opieką ofiary nadużyć popełnionych w Kościele i bądźcie solidarni z kapłanami, Katedra pw. Przenajdroższej Krwi Jezusa Chrystusa, City of Westminster, 18.09.2010, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 11 (2010), s. 32–33.

- Benedykt XVI, Kościół a skandal wykorzystywania seksualnego, <https://www.ekai.pl/dokumenty/benedykt-xvi-kosciol-a-skandal-wykorzystywania-seksualnego/> (30.01.2025).
- Benedykt XVI, List pasterski do katolików Irlandii, 19.03.2010, https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/letters/2010/documents/hf_ben-xvi_let_20100319_church-ireland (05.02.2025).
- Centrum Myśli Jana Pawła II, Jan Paweł II a pedofilia, <https://jp2online.pl/publikacja/jan-pawel-ii-a-pedofilia;UHVibGljYXRpb246OTA=> (08.01.2025).
- Francesco, Chirografo del Santo Padre Francesco per l'istituzione della Pontificia Commissione per la Tutela dei Minori, 22.03.2014, https://www.vatican.va/content/francesco/it/letters/2014/documents/papa-francesco_20140322_chirografo-pontificia-commissione-tutela-minori.html (15.02.2025).
- Francesco, Lettera del Santo Padre Francesco ai Presidenti delle Conferenze Episcopali e ai Superiori degli Istituti di vita consacrata e le Società di vita apostolica circa la Pontificia Commissione per la Tutela dei Minori, 02.02.2015, https://www.vatican.va/content/francesco/it/letters/2015/documents/papafrancesco_20150202_lettera-pontificia-commissione-tutela-minori.html (28.02.2025).
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Christus vivit*, 25.03.2019.
- Franciszek, Motu proprio *Come una madre amorevole*.
- Franciszek, Konstytucja apostolska *Pascite gregem Dei*, 20.05.2023.
- Franciszek, List do ludu Bożego, 20.08.2018, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/letters/2018/documents/papa-francesco_20180820_lettera-popolo-didio.html (16.03.2025).
- Franciszek, Al popolo di Dio pellegrino in Cile, 31.05.2018, <https://www.la-civiltacattolica.it/news/papa-francesco-al-popolo-di-dio-pellegrino-in-cile/> (09.03.2025).
- Franciszek, Przesłanie do uczestników Zgromadzenia Plenarnego Papieskiej Komisji ds. Ochrony Małoletnich, 25.03.2025.
- Franciszek, Motu proprio *Vos estis lux mundi*, 09.05.2019.
- Franciszek, Motu proprio *Vos estis lux mundi*, 25.03.2023.
- Jan Paweł II, List do biskupów Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, 11.06.1993, <https://jp2online.pl/obiekt/letter-of-his-holiness-john-paul-ii-to-the-bishops-of-the-united-states-of-america> (15.01.2025).

- Jan Paweł II, *Motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela*, 30.04.2001.
- Jan Paweł II, *Indult dotyczący pedofilii w USA*, 1994, <https://jp2online.pl/publikacja/jan-pawel-ii-a-pedofilia;UHVibGJlYXRpb246OTA=> (20.01.2025).
- Kamiński R., *Ewolucja norm prawa kościelnego w odpowiedzi na przypadki wykorzystywania seksualnego małoletnich*, w: *Wykorzystywanie seksualne osób małoletnich. Ujęcie interdyscyplinarne*, red. M. Cholewa, P. Studnicki, Kraków, s. 147–183.
- Kantor R., *Protection of Minors in the Legislation of the Diocese of Tarnów, „The Person and the Challenges”* 12 (2022) nr 1, s. 185–200, <https://doi.org/10.15633/pch.4241>.
- Kobyliński A., *Odpowiedź Kościoła katolickiego na problem wykorzystania seksualnego osób nieletnich przez duchownych w latach 1984–2022*, „*Teologia i Moralność*” 17 (2022) nr 2, s. 317–330.
- Kodeks prawa kanonicznego, Poznań 1984.
- Kongregacja Nauki Wiary, *Okólnik do Konferencji Episkopatów w sprawie opracowania „Wytycznych” dotyczących sposobów postępowania w przypadku nadużyć seksualnych popełnionych przez duchownych wobec osób niepełnoletnich*, Watykan, 03.05.2011, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20110503_abuso-minori_pl.html (02.02.2025).
- Krzyżak T., *Nie ma innej drogi niż oczyszczenie*, „*Rzeczpospolita*” (Plus Minus), 21/22.11.2020, s. 7–8.
- Kučko W., *Wykorzystanie seksualne oraz nadużycie władzy wobec bezbronych dorosłych – wyzwania sakramentu pokuty i pojednania w świetle nauczania papieża Franciszka*, w: *Wykorzystywanie seksualne osób małoletnich. Ujęcie interdyscyplinarne*, red. M. Cholewa, P. Studnicki, Kraków 2022, s. 59–95.
- Modyfikacje do tekstu „*Normae de gravioribus delictis*”, https://www.vatican.va/content/francesco/it/letters/2015/documents/papafrancesco_20150202_lettera-pontificia-commissione-tutela-minori.html (28.02.2025).
- Modyfikacje do tekstu „*Normae de gravioribus delictis*”, 15.07.2010, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WR/kongregacje/kdwiary/normae_de_gravio-15072010.html (30.01.2025).
- Nowa wersja VELM. Co się zmieniło?, <https://catolico.stacja7.pl/nowa-wersja-velm-co-sie-zmienilo/> (02.04.2025).

- Reskrypt Ojca Świętego Franciszka w sprawie wydania Instrukcji O poufności procedur prawnych, 06.12.2019, <https://ochrona.episkopat.pl/dokumenty/reskrypt-ojca-swietego-franciszka-w-sprawie-wydania-instrukcji-o-poufnosci-procedur-prawnych/> (15.04.2025).
- Reskrypt Ojca Świętego Franciszka wprowadzający pewne zmiany do „*Normae de gravioribus delictis*”, 03.12.2019, <https://ochrona.episkopat.pl/dokumenty/reskrypt-ojca-swietego-franciszka-wprowadzajacy-pewne-zmiany-do-normae-de-gravioribus-delictis/> (05.04.2025).
- Sławiński H., Współczesne kontrowersje wokół celibatu, w: *Stosowność celibatu w relacji do kapłaństwa*, red. H. Sławiński, Kraków 2012, s. 15–34.
- Syryjczyk J., *Kanoniczne prawo karne. Część szczegółowa*, Warszawa 2003.
- Trojanowski B., John Paul II and Benedict XVI's concern for the protection of the faithful against the most serious crimes, with particular emphasis on the sexual abuse of minors committed by clergy, „*Polonia Sacra*” 28 (2024) nr 2, s. 153–174, <https://doi.org/10.15633/ps.28208>.

